

Summary

Yuskiv N. Public-power relations in the aspects of social existence.

The article examines the problems of the government in terms of philosophy of law. Particular emphasis is placed on the components of the mechanism of state-power relations. Identify its components. The subject of state power in modern society in the broadest sense of the people. Identifies aspects of power potential subject of government through direct and delegated democratic procedures. Analyzed object powerful mechanism determines that it can act as a whole society and rolled an individual. Established measurement value of the subject and object of power. The role of civil society in the state and power concept, points to the need to dominate public opinion in shaping the institutional authorities and the implementation of their functions. The author focused special attention on legal resources state-powerful mechanism as perpetual for modern social development.

Key words: public authorities, social being, the subject of the government, the object of state power, resource power, the right personality.

Отримано 21.01.2013

УДК 343.3.7

М. Ю. ШУП'ЯНА

Мар'яна Юріївна Шуп'яна, аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка

**ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗЛОЧИНІВ
ЗА АВСТРІЙСЬКИМ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ 1852 Р.**

Сучасна історико-правова наука розвивається завдяки історико-правовим дослідженням маловивчених і актуальних тем. У результаті таких досліджень нагромаджуються нові знання, відбуваються їх узагальнення, переосмислення і формування на цій основі наукових концепцій Української державності та права.

Однією із малодосліджених і актуальних історико-правових проблем є вивчення й узагальнення досвіду кодифікації австрійського кримінального права в першій половині ХІХ століття. Найбільшим успіхом кодифікаційних робіт в Австрійській імперії було прийняття Францом Йосифом І кримінального кодексу 1852 року. Буржуазно-демократична революція 1848 р. в Австрійській імперії стала рушійним фактором майбутніх змін у суспільному та державному житті країни, однією із яких був перегляд кримінального законодавства. Чинний до того часу Кримінальний Кодекс 1803 р. було видано у новій редакції 27 травня 1852 року. На території Галичини, як складовій частині Австрійської імперії, новий кодекс діяв аж до прийняття польського кримінального кодексу у 1932 році¹. Для ґрунтовного аналізу Австрійського Кримінального кодексу 1852 р. важливо з'ясувати сутність, зміст та ознаки такого важливого для галузі кримінального права поняття, як кримінально каране діяння, та розглянути його види.

Серед дослідників поняття та видів кримінально караного діяння в австрійському кримінальному праві необхідно назвати таких вчених: К. Суйка-Зелінська, П. Стебельський, Е. Кшимуський, В. Кульчицький, Б. Тищик, М. Никифорак та ін., які проаналізували та розвинули існуючі наукові положення про кримінальний кодекс 1852 року.

Австрійський Кримінальний кодекс 1852 р. замість поділу на тяжкі злочини і тяжкі поліцейські проступки, передбаченого Кримінальним кодексом Австрійської імперії 1803 р., впроваджував новий поділ злочинних діянь (що підлягали розгляду в порядку кримінального судочинства) на тяжкі злочини, проступки та злочини². Проте, проаналізувавши положення Кримінального кодексу 1852 р., які стосувалися проступків та злочинів, можемо зробити висновок, що такі протиправні діяння за своєю сутністю відповідали тяжким поліцейським проступкам, передбаченим у Австрійському Кримінальному кодексі 1803 р., і не являли собою двох окремих категорій з погляду матеріального кримінального права. Поділ тяжких поліцейських проступків на проступки та злочини був зумовлений тим, що, згідно з Кримінально-процесуальним уложенням від 17 січня 1850 р., деякі тяжкі поліцейські проступки визнано за необхідне прирівняти у питаннях здійснення процесу до тяжких злочинів. З огляду на це, виникла необхідність надання цим діянням окремого статусу – злочинів, що в подальшому знайшло своє відображення у Кримінальному кодексі Франца Йосифа І від 27 травня 1852 року³.

Основним критерієм поділу тяжких злочинів, проступків та злочинів слугував не вид покарання та його суворість, а небезпека, яку несло дане протиправне діяння. Кримінальний кодекс 1852 р. подавав визначення тяжкого злочину, з одного боку, а проступку та злочину, з іншого, ґрунтуючись не на протиставленні, а на розмежуванні даних понять. Згідно з приписами згаданого кодексу усі діяння, що підлягали кримінальному покаранню, поділяли на тяжкі злочини (ч. 1 §§ 1–232) та проступки і злочини (ч. 2 §§ 233–532)⁴.

Дефініцію поняття тяжкого злочину подано ще в Австрійському Кримінальному кодексі 1803 року. Відповідно до ч. 2 вступу згаданого кодексу, злочинами визнавалися такі протиправні дії та бездіяльність, вчинені з наміром завдати шкоду загальному добру, які через свій значний розмір порушень або небезпеч-

ний стан обставин схилили розпочати кримінальне провадження проти обвинуваченого⁵. Кримінальний кодекс Австрійської імперії 1852 р. вже не містив дефініції поняття тяжкого злочину, проте визначав його через характерні ознаки, до яких належали: 1) умисел (злий намір), іншими словами, винність (§ 1); 2) об'єкт злочину – блага та права, що охоронялися нормами кримінального закону і порушення яких відбулося шляхом вчинення дії або бездіяльності (§§ 56, 238); 3) вищий ступінь шкідливості тяжкого злочину, пов'язаний з небезпекою, яку несло дане злочинне діяння (з огляду на це протиправні діяння в одних випадках були злочинами, а в інших – проступками (наприклад, крадіжка, шахрайство (§§ 189, 460, 461), пошкодження чужого майна (§§ 86, 486), тілесні ушкодження (§§ 152–156, 411)⁶.

Кримінальний кодекс Франца Йосифа I 1852 р. встановлював, що злочинність діяння впливала з особи злочинця, тобто з його злого умислу, і не залежала від потерпілого. У § 4 цього законодавчого акта передбачалося, що потерпілими від злочину могли бути розумово відсталі особи, діти, особи, які сплять, а також особи, що бажали завдання собі шкоди чи просили про неї⁷.

Згідно з положенням § 233 Австрійського Кримінального кодексу 1852 р. проступки і злочини, передбачені цим нормативним актом, – це без винятку такі дії або бездіяльність, які не дозволені і кожен сам може про них дізнатися; або такі, щодо яких винуватець відповідно до свого стану, сил, зайнятості або стосунків несе певні зобов'язання або має певні щодо них розпорядження, які були порушені. У § 238 Кримінального кодексу 1852 р. наголошувалося, що проступком чи злочином є саме діяння, вчинене всупереч забороні його правовими нормами, або невиконання дій, які особа повинна була виконати у зв'язку з приписом правових норм, якщо дані дії чи бездіяльність передбачені, як проступки чи правопорушення у цьому кодексі, навіть якщо не було ані злого наміру, ані шкоди чи втрат, як результату даної дії чи бездіяльності⁷. Для того, щоб дана дія чи бездіяльність були проступком чи злочином, у них повинна бути відсутня одна з трьох ознак тяжкого злочину. У Австрійському Кримінальному кодексі 1852 р. визначено, чи є дана дія проступком або злочином. Наприклад, у § 493 сказано, що в усіх випадках фальшивої обмови особи у вчиненні злочину, проступку чи правопорушення, розголошення сімейних таємниць чи висміювання чужих поглядів винного потрібно було карати як за проступки, але якщо такі дії були вчинені за допомогою друкованих видань, тоді за такі діяння потрібно було карати як за злочини.

Отже, з аналізу Кримінального кодексу Австрійської імперії 1852 р. вбачається, що злочином (кримінально караним діянням) було винне, вчинене фізичною осудною особою, яка досягла віку кримінальної відповідальності (14 років згідно з § 2 цього кодексу), суспільно небезпечне, протиправне діяння, що посягає на державні, суспільні та приватні інтереси. Цей законодавчий акт виділяє такі кримінально карані діяння: тяжкий злочин, проступок та злочин.

Важливим аспектом вивчення поняття тяжкого злочину, проступку та злочину є розгляд видів (класифікації) кримінально караних злочинів відповідно до приписів Австрійського Кримінального кодексу 1852 року. Нижче наводимо класифікацію згаданих злочинів та поділяємо їх на групи за такими критеріями:

за формою вини:

- *умисні*: збещення (§ 128), заклик до необґрунтованих скарг (§ 301) тощо;
- *неумисні*: зловмисне пошкодження чужої власності (§ 85), а також свавільне пошкодження урядових телеграфів (§ 318) та ін.⁹;

за ступенем завершеності злочинної діяльності:

- *закінчений злочин*: кримінально каране діяння вважали закінченим, коли в своїй об'єктивній стороні воно досягло тієї точки, в якій уже «створило» чи викликало певний злочинний наслідок; проте, якщо з намірів особи подальший перебіг її діяння мав спричинити інший, тяжчий наслідок щодо уже спричиненого, діяння особи втрачало характер закінченого злочину і набувало характеру незакінченого злочину щодо важчих наслідків, які запланувала особа;

- *замах на злочин* (незакінчений злочин): злочин вважався незакінченим, якщо в своїй об'єктивній стороні він досяг тих точок, в яких особа вже спрямувала своє діяння до досягнення певного злочинного наслідку, але даний наслідок ще не настав, тобто особою не було досягнуто запланованого нею злочинного наслідку¹⁰.

Згідно з §§ 8 і 238 Австрійського Кримінального кодексу 1852 р. для тяжкого злочину, проступку чи злочину не потрібно, щоб діяння було дійсно вчинене. Вже сам замах на вчинення кримінально караного діяння був тяжким злочином, проступком чи злочином, як тільки хтось із злим умислом вживав заходів, які ведуть до реального вчинення злочину, але вчинення злочину лише через безсилля, через появу перешкоди або випадково не настало. Тому в усіх випадках всі положення, в яких йдеться про закінчений тяжкий злочин, проступок чи злочин, слід було застосовувати й до намагання вчинити тяжкий злочин; і відповідно до такого типу кримінально караних діянь повинно бути застосоване покарання, визначене за вчинений тяжкий злочин. Той факт, що злочин був незакінченим, враховувався суддею як пом'якшуюча обставина згідно з п. 47 Кримінального кодексу Франца Йосифа 1852 р. тільки в разі призначення покарання¹¹;

залежно від способу вчинення:

- тяжкі злочини, проступки та злочини, вчинені способом *дії*: наприклад, образа імператора (§ 63), загроза громадянському спокою (§ 65), повстання (§ 68), участь в таємних товариствах (§ 285) тощо;

- тяжкі злочини, проступки та злочини, вчинені способом *бездіяльності*: наприклад, дітовбивство – шляхом навмисного непіклування про дитину (§ 139), недотримання приписів про реєстрацію іноземців, які прибули, та про реєстрацію зміни мешканців (§ 320) тощо¹²;

залежно від характеру мотиву:

– *ганебні* – вчинені з низьких мотивів (наприклад, злочини, вчинені з корисливих мотивів)

– *не ганебні* – коли мотив не викликає погорди (наприклад, злочини проти політичного устрою імперії);

за ступенем порушення правових норм:

– *порушення добра, що охороняється правом*: наприклад, умисне вбивство (§ 134), крадіжка (§ 171) тощо;

– *виставлення охоронюваного правом добра на дійсну небезпеку*: наприклад, викликання паніки під час вистави в театрі (§ 308) та ін.;

– *вселення страху, що це діяння може бути причиною порушення безпеки даного блага*: передусім швидка їзда вулицями міста (§ 342) і т. д.;

з огляду на коло осіб, на яких поширюється дана норма:

– *загальні злочини* (порушення загальних норм, дія яких поширювалася на всіх осіб): наприклад, основна зрада (§ 58), зборище (§ 279), участь у таємних товариствах (§ 285) та ін.;

– *спеціальні злочини* (порушення спеціальних норм, дія яких поширювалася на певні групи осіб, наприклад, службовців, лікарів, торговців): наприклад, зловмисні вчинки в особливо небезпечних обставинах (§ 87), де суб'єктом тяжкого злочину міг бути працівник залізниці; навмисне приховування членів дозволених товариств (§ 299), де суб'єктом даного злочину міг бути керівник дозволеного товариства тощо¹³;

залежно від характеру добра, що знаходиться під охороною порушеної норми:

– *суспільні злочини* (злочини проти безпеки суспільства чи безпеки товариств, під якими розуміємо створені людьми спільноти незалежно від мети їх створення та тривалості їх існування): основна зрада (§ 58), образа членів імператорського дому (§ 64), загроза громадському спокою (§ 65) тощо;

– *приватні злочини* (злочини проти безпеки окремих осіб): наприклад, умисне вбивство (§ 134), неумисне вбивство (§ 140), знищення власного плоду (§ 144) тощо¹⁴;

за ступенем тяжкості кримінально караного діяння:

– *тяжкі злочини* – кримінально карані діяння (ч. I §§ 1–232), карою за які була смерть злочинця або його ув'язнення;

– *проступки і злочини* – кримінально карані діяння (ч. II §§ 233–532), за які призначали: штраф; конфіскацію товарів, речей, що продавалися, та обладнання; обмеження прав і позбавлення повноважень; арешт; тілесне покарання; вигнання з якогось місця, або з якоїсь коронної землі, або з усіх коронних земель австрійської імперії;

за ступенем тяжкості різних випадків того ж злочину:

– *простий (нормальний) злочин*;

– *кваліфікований злочин*;

– *привілейований злочин*.

Наприклад: простим злочином вважали просте вбивство, передбачене п. 4 § 135, привілейованим – дітовбивство (§ 139), а кваліфікованими – випадки вбивства, передбачені п. 1–3 § 35 (приховане вбивство, яке чинилося за допомогою отрути або іншим зрадливо підступним способом; вбивство з розбоям, яке чинилося насильним методом проти особи для заволодіння чужим рухомим майном; наймане вбивство, якщо хтось вчиняв убивство через намову третьої особи);

залежно від ініціатора початку розгляду кримінальної справи щодо вчиненого злочину:

– *злочини публічно-правового характеру*: ініціатива виходила від держави;

– *злочини приватно-правового характеру*: ініціатива виходила від потерпілої особи.

В останньому виді злочинів можемо виділити такі підвиди:

а) з дозволу потерпілої особи чи заінтересованої влади – для початку процесу було необхідно, щоб прокурор мав дозвіл від потерпілої особи чи заінтересованої влади;

б) з подання потерпілої особи – для початку процесу було необхідним подання потерпілим до суду звернення з даним проханням;

в) з обвинувачень потерпілого – злочини даного виду могли мати своїм результатом покарання винної особи тільки у випадку, якщо потерпілий подавав скаргу і не відступав від неї до оголошення рішення, що ще не вступило в законну силу чи до набрання рішенням законної сили.

Згідно з § 259 пр. 1 кримінально-процесуального уложення Австрійської імперії від 23 травня 1873 р. суд повинен був видати рішення про звільнення обвинуваченого, якщо при слуханні справи в суді виявилось б, що немає скарги потерпілого, якої вимагало дане уложення. За загальним правилом, встановленим у § 2 цього ж уложення, якщо воно не передбачало способу ініціації порушення кримінальної справи щодо відповідного злочину, то це означало, що ініціатором процесу в даному випадку була держава, тобто ці злочини мали публічно-правовий характер¹⁵.

Таким чином, Австрійський Кримінальний кодекс 1852 р. закріплював поділ кримінально каранних діянь на тяжкі злочини, проступки та злочини. Але, проаналізувавши положення Кримінального кодексу Франца Йосифа I від 27 травня 1852 р., можемо зробити висновок, що даний законодавчий акт був результатом спадкоємності та наступності в розвитку австрійського кримінального права, зокрема що австрійського кримінального кодексу 1803 р. про двоступеневий поділ діянь, за вчинення яких наступала кримінальна відповідальність, оскільки поділ на проступки та злочини був тільки в межах процесуального кримінального права.

- ¹ *Sczaniecki M.* Powszechna historia państwa i prawa. – Wyd. 9. – Warszawa, 2007. – 560 с.
- ² *Кульчицький В. С., Бойко І. Й., Мікула О. І., Настасяк І. Ю.* Апарат управління Галичиною у складі Австро-Угорщини. – Львів, 2002. – 82 с.
- ³ *Krzymski E.* System prawa karnego ze stanowiska nauki i trzech kodeksów obowiązujących w Polsce. – Kraków, 1921. – 335 с.
- ⁴ Encyklopedia prawa obowiązującego w Polsce. Cz. 2 : Prawo karne i proces karny wszystkich dzielnic / praca zbiorowa z udziałem profesorów uniwersytetów polskich pod red. Peretiatkowicza ; oprac. Józef Jan Bossowski. Poznań. – 1925. – 175 с.
- ⁵ Justizgesetzsammlung, Nr 626 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://alex.onb.ac.at/cgi-content>
- ⁶ *Krzymski E.* Wykład prawa karnego ze stanowiska nauki i prawa austriackiego. – Т. 1. – Krakow, 1901. – 431 с.
- ⁷ Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen 1852 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://alex.onb.ac.at/cgi-content>
- ⁸ Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen 1852 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://alex.onb.ac.at/cgi-content>
- ⁹ Juliusz Makarewicz. Prawo karne ogólne. – Kraków : Leon Frommer, 1914. – 288 s.
- ¹⁰ *Krzymski E.* Zasady nauki o usilowaniu przestępstw. – Warszawa, 1884. – S. 155.
- ¹¹ Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen 1852 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://alex.onb.ac.at/cgi-content>
- ¹² *Стебельський П.* Австрійське карне право. Після викладу проф. П. Стебельського. 1902/1903. – Львів : Накладом «Кружка правників» в «Акад. Громаді», 1903. – 419 с.
- ¹³ *Krzymski E.* System prawa karnego ze stanowiska nauki i trzech kodeksów obowiązujących w Polsce. – Kraków, 1921. – 335 с.
- ¹⁴ *Budziński S. O.* Prępstwach w szczególności. Wykład porównawczy z uwzględnieniem praw obowiązujących w Królestwie Polskiem i Galicyi Austriackiej. – Warszawa, 1883 – 353 с.
- ¹⁵ *Krzymski E.* Wykład prawa karnego ze stanowiska nauki i prawa austriackiego. – Т. 1. – Krakow, 1901. – 431 с.

Резюме

Шуп'яна М.Ю. Поняття та види злочинів за Австрійським Кримінальним кодексом 1852 р.

Стаття присвячена розкриттю сутності та змісту однієї із ключових правових категорій кримінального права – «кримінально караного діяння» за Австрійським Кримінальним кодексом 1852 року. Досліджено сутність триступеневого поділу кримінально караного діяння за цим законодавчим актом, що полягав у поділі усіх діянь, які підлягали розгляду в порядку кримінального судочинства, на тяжкі злочини, проступки та злочини. Проаналізовано класифікацію кримінально караного діяння, передбачених Кримінальним кодексом Австрійської імперії 1852 р., як важливий аспект практичного й теоретичного розуміння дефініції діяння, за які відповідно до приписів цього законодавчого акта наставала кримінальна відповідальність. Автор акцентує увагу на тому, що Кримінальний кодекс Франца Йосифа I від 1852 р. подавав визначення тяжкого злочину, з одного боку, а проступку та злочину, з іншого, ґрунтуючись не на протиставленні, а на розмежуванні даних понять. Значну увагу у статті зосереджено на аналізі ознак кримінально караного діяння як важливої складової для розкриття сутності дефініції даної правової категорії.

Ключові слова: тяжкий злочин, злочин, проступок, злий намір, ганебні злочини.

Резюме

Шуп'яна М.Ю. Поняття и виды преступлений за Австрийским Уголовным кодексом 1852 г.

Статья посвящена раскрытию сущности и содержания одной из ключевых правовых категорий уголовного права – «уголовно наказуемого деяния» за Австрийским Уголовным кодексом 1852 г. Проанализирована сущность трехступенчатого деления уголовно наказуемых деяний согласно этому законодательному акту, заключающегося в разделении всех деяний, подлежащих рассмотрению в порядке уголовного судопроизводства, на тяжкие преступления, проступки и преступления. Исследована классификация уголовно наказуемых деяний, предусмотренных Уголовным кодексом Австрийской империи 1852 г., как важный аспект практического и теоретического понимания дефиниции деяний, за которые в соответствии с предписаниями этого законодательного акта наступала уголовная ответственность. Автор акцентирует внимание на том, что Уголовный кодекс Франца Йосифа I от 1852 г. дает определение тяжкого преступления с одной стороны, а проступка и преступления, – с другой, строя их не на противопоставлении, а на разграничении данных понятий. Значительное внимание в данной статье сосредоточено на анализе признаков уголовно наказуемых деяний, как важной составляющей при раскрытии сущности дефиниции данной правовой категории.

Ключевые слова: тяжкое преступление, преступление, проступок, злой умысел, позорные преступления.

Summary

Shupyana M. The concept and types of crimes according to the Austrian Criminal Code of 1852.

This article is devoted to disclosure the nature and content of one of the key legal categories of criminal law, “penal action” according to the Austrian Criminal Code in 1852. The essence of the division three level criminally punishable acts under this piece of legislation, that was in the division of all actions that were subject to review in order criminal justice for felonies, misdemeanors and crimes. The classification criminally punishable acts that were envisaged by the Criminal Code of the Austrian Empire 1852, as an important aspect of practical and theoretical understanding of the definition of offenses for which, in accordance with the requirements of this legislation came the criminal liability. The author emphasizes that the Criminal Code of Franz Joseph I of 1852 defines a serious crime on the one hand, and a misdemeanor offense on another hand as not opposed, but as delineated concepts. Attention in this paper is focused on the analysis of evidence of criminal offenses acts as an important component in the disclosure of the nature of the legal definition of the category.

Key words: serious crime, crime, misconduct, malice, despicable crimes.

Отримано 6.02.2013